

Palvelualojen ammattiliiton asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle ulkomaalaislain muuttamisesta (HE 68/2024 vp)

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry kiittää eduskunnan hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausuntonsa liittyen hallituksen esitykseen ulkomaalaislain muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan työntekijän oleskeluluvan tulorajan nostamista alakohtaisen työehtosopimuksen mukaiseen vähimmäispalkkaan, kuitenkin vähintään 1600 euroon kuukaudessa. Tämä tuloraja olisi voimassa koko oleskeluluvan ajan, myös työnantajan vaihtamisen yhteydessä.

Palkkarajan asettaminen

PAM kannattaa lähtökohtaisesti hallituksen esitystä, mutta samalla esittää, että työperäisen työntekijän oikeus työntekoon sidotaan alan vähimmäispalkkojen lisäksi kokoaikatyöhön. Palkan tulee kuitenkin olla vähintään 1600 euroa kuukaudessa. Tällä hetkellä työperäisten oleskelulupien toimeentuloedellytys perustuu työttömyysturvan työssäoloehdon mukaiseen palkkaan.

Palvelualoilla tehdään paljon vastentahtoista osa-aikatyötä, mikä vaikeuttaa monien työntekijöiden toimeentuloa. Tulorajan nostaminen kokoaikatyön tasolle on erityisen tärkeää, sillä näin varmistetaan, että työperäiset maahanmuuttajat sijoittuvat työtehtäviin, joissa heille maksetaan elämiseen riittävää palkkaa.

Tuloraja on erityisen keskeinen palvelualoilla, joilla vastentahtoinen osa-aikatyö on yleistä. Esimerkiksi majoitus- ja ravitsemisalalla sekä vähittäiskaupassa merkittävä osa uusista työsuhteista on osa-aikaisia tai määräaikaisia (Tilastokeskus 2023). Monet työntekijät tekevät vastentahtoista osa-aikatyötä, koska kokoaikatyötä ei ole tarjolla. Tämä näkyy myös työttömyyskassojen maksamissa sovitelluissa etuuksissa, sillä noin 50 % ansiöpäivärahoista maksetaan soviteltuina. Esimerkiksi osa-aikaisista myyjistä ja tarjoilijoista yli 40 % tekee osa-aikatyötä vastentahtoisesti (Tilastokeskus).

On tärkeää huomioida, että jos kokoaikatyötä tarjotaan ensisijaisesti työperäisille maahanmuuttajille ilman, että lisätunteja tarjotaan ensin osa-aikatyöntekijöille, työnantajat voivat rikkoa työehtosopimuksen 2 luvun 5 §:n säännöstä, joka velvoittaa tarjoamaan lisätunteja osa-aikatyöntekijöille ennen uusien työntekijöiden palkkaamista.

PAM ehdottaa, että eduskunta edistäisi lainsäädäntöä, joka velvoittaisi työnantajia esittämään osa-aikatyön käytölle laissa hyväksytyt perusteet ja vahvistaisi muulla tavoin lainsäädännössä työntekijöiden oikeutta lisätöihin.

PAM lisäksi esittää, että työnantajia tulisi velvoittaa raportoimaan lisätuntien tarjoamisesta työehtolomakkeessa. Edellä esitetyillä keinoilla voidaan parantaa kokoaikatyötä haluavien työntekijöiden asemaa työpaikoilla ja samalla vähentää heidän riippuvuuttaan sosiaaliturvasta.

Palkkarajasta poikkeaminen

PAM on huolissaan siitä, ettei hallituksen esityksessä oteta huomioon työttömyyttä palkkarajasta poikkeavana tilanteena. Ehdotuksen mukaan tulorajan tulee täytyä myös työnantajan vaihdon yhteydessä, mikä voi asettaa työntekijät kohtuuttomiin tilanteisiin.

PAM korostaa, että työttömyysjaksot tulee huomioida poikkeustilanteina, erityisesti kun ulkomaalaislakiin ollaan säätämässä kolmen/kuuden kuukauden suoja-aikaa työn etsimiselle ennen oleskeluluvan peruuttamista. ***PAM tuo esiin, että tulorajaan ja kolmen/kuuden kuukauden suoja-aikaan liittyvät esitykset ovat ristiriidassa keskenään, koska työttömyyden jättäminen poikkeustilanteiden ulkopuolelle voi johtaa tilanteisiin, joissa oleskelulupaa ei uusita, vaikka uusi työpaikka olisi löytynyt asetetun kolmen tai kuuden kuukauden määräajan sisällä.*** Lisäksi työttömyyden jättäminen poikkeustilanteiden ulkopuolelle heikentäisi nykytilannetta, sillä tällä hetkellä työttömyysjaksoa pidetään poikkeustilanteena.

PAM esittää, että työttömyysjaksot tulee katsoa poikkeustilanteiksi, jotka eivät vaikuttaisi oleskeluluvan toimeentuloedellytyksen täyttymiseen. Lain tarkoituksena ei saa olla asettaa työntekijöitä kohtuuttomiin tilanteisiin. Lisäksi työperäisten maahanmuuttajien jatko-oleskeluluvan kohdalla olisi perusteltua voida poiketa tulorajasta, jos henkilö löytää osa-aikatyötä. Tällä voidaan vähentää työperäisen hyväksikäytön riskiä.

Lopuksi

Ulkomaalaislain muutoksilla on laaja ja syvälinen vaikutus Suomen työmarkkinoihin, erityisesti matalapalkka-aloilla, joilla työperäiset maahanmuuttajat muodostavat merkittävän osan työvoimasta. On ratkaisevan tärkeää, että työntekijöiden taloudellista itsenäisyyttä vahvistetaan oikeudenmukaisella palkkauksella.

Lainsäädännön tulee myös ottaa huomioon poikkeustilanteet, kuten työttömyys, jotta yksilöitä ei aseteta kohtuuttomiin tilanteisiin, joissa he menettäisivät oikeutensa oleskeluun tämän tilanteen vuoksi. Näiden poikkeusten huomioiminen on välttämätöntä, jotta laki kohtelee työntekijöitä oikeudenmukaisesti ja antaa heille riittävän turvan elämän muutostilanteissa.

Lisäksi työperäisen hyväksikäytön estäminen on elintärkeää yksittäisten työntekijöiden ja yritysten välisen terveen kilpailun kannalta. Työntekijöiden oikeusturvaa voidaan vahvistaa tehokkaasti esimerkiksi alipalkkauksen kriminalisoinnilla ja ammattiliittojen kanneoikeuden laajentamisella. Näillä toimilla voidaan ehkäistä hyväksikäyttöä ja varmistaa, että kaikki työnantajat toimivat oikeudenmukaisesti ja reilun kilpailun periaatteita noudattaen.

Lisäksi PAM korostaa, että on keskeistä, että lainsäädäntöprosesseissa luotetaan olemassa oleviin järjestelmiin, kuten saatavuusharkintaan, työlupalinjauksiin ja työnhakuvelvoitteisiin, sekä varmistetaan riittävät resurssit viranomaisten valvontatyölle, jotta näiden järjestelmien toimivuus paranee. Sen sijaan, että säädetään uusia yksilökohtaisia rajoitteita, jotka voivat heikentää luottamusta nykyisiin järjestelmiin, tulisi keskittyä niiden kehittämiseen. Esimerkiksi on erityisen olennaista yhtenäistää työlupalinjauksien päätöksentekoa ja säätää raportointivelvollisuutta valtakunnallisesti, jotta raportointi olisi johdonmukaista ja selkeää. Lainsäädännössä tulee varmistaa, ettei hallituksen esitysten välillä ole ristiriitoja, kuten nyt esille nousseessa tilanteessa, jossa tulorajaa ja 3/6 kuukauden suoja-aikaa koskevat esitykset ovat keskenään ristiriitaisia.

Näillä muutoksilla varmistetaan, että Suomi säilyy houkuttelevana ja vastuullisena kohteena työperäisille maahanmuuttajille ja että työmarkkinoilla vallitsee tasapaino työntekijöiden oikeuksien, työnantajien velvollisuuksien ja yhteiskunnan tarpeiden välillä.

Helsingissä, 18. syyskuuta 2024

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen
puheenjohtaja

Lisätietoja:
Egezona Kllokoqi-Bublaku
sosiaalipoliittinen asiantuntija
puh. 0404133759
egezona.kllokoqi@pam.fi